

۳۶۹

گروه قرآن پژوهی کوثر دو
رئیس دفتر حجج الاسلام سید محمد رضا علاءالدین

❁ مقدمه

رسول اعظم حضرت محمد مصطفی ﷺ در سایه ی آیات و حیاتی قرآن کریم توانستند مردم و جامعه منحل آن زمان را به یک جامعه پیشرفته متحول نموده و با گسترش تعلیم و تربیت قرآنی به سامان بخشی رفتار مردم و رشد و رقاء عملکرد ایمانی و عقلانی مردم همت گمارند، از جمله آیات تربیتی قرآن کریم در معرفی رفتارهای قرآنی، توسعه زیبا نگری و خوب بینی و پرهیز از زشت نگری و عیب بینی است که سراسر سیره انسان ساز پیامبر اعظم ﷺ هدایت گری مردم به این سمت و سو بوده و می باشد.

در این مقاله فعل زیبا آفرینی حضرت حق و زیبانگری رسول الله ﷺ و ائمه هدی ﷺ و مقابله با زشت نگری و زیبانمائی شیطان مطرح گردیده است.

کلید واژه: خداوند زیبا آفرین و عیب پوش؛ قرآن و نمودهای زیبایی و زیبانگری؛ شیطان و زیبانمائی؛ رسول الله ﷺ و زیبا نگری واقعی؛ آثار زیبا نگری و خوش بینی.

۱۷۴۹

✽ خداوند زیبا آفرین و عیب پوش:

در فرهنگ زیبا آفرینی و زیبا شناسی ائمه معصومین علیهم‌السلام؛ خداوند تبارک و تعالی را به عنوان زیباترین زیبایی‌ها که مظهر و سرچشمه و مصدر زیبایی آفرینی است و زیبایی و زیبا آفرینی را دوست دارد و زیبا نگری بندگان خود را با آیات و حیاتی‌اش جهت و کمال می‌بخشد، معرفی نموده اند^(۱).

همه مخلوقات، آثار و آیات ربّ جمیل، در کمال قوام، نظام، دقت، هماهنگی، توازن، ترابط، حرکت و رویش و رشد هستند و بدین‌سان نهایت زیبایی و آفرینش زیبا را حکایت و روایت کرده و می‌کنند؛ اما نظر ما در این مقاله پیرامون اسماء و صفات بی نهایت زیبایی خداوند حکیم است که صورت نازله آن اسماء و صفات را به همه بندگان خود به ویژه به پیامبران برگزیده از جمله خاتم الانبیاء محمد مصطفی صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بخشیده است و آنها را رسولان و سفیران زیبایی و زیبانگری و عیب پوشی مبعوث به رسالت نموده است.

خداوند زیبا آفرین وقتی به مدح رسول زیبایی خود، می‌پردازد خلق نیکو و زیبایی او را مطرح می‌فرماید. ﴿اِنَّكَ لَعَلَىٰ خَلْقٍ عَظِيمٍ﴾^(۲)

رسول الله صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم همواره زیبایی و صفای باطن را به عنوان زیباترین زیبایی‌ها قلمداد می‌کردند و می‌فرمودند: «سپاس خدائی را که آفرینش مرا کامل و صورتم را زیبا ساخت و از من زینت داد. آنچه را که از دیگران زشت است»^(۳)

حضرت رسول می‌فرمودند: «هنگام نگاه کردن در آئینه به چهره ی خود بگوئید: «خدایا آن سان که چهره و خلقتم را زیبا آفریدی، خلق و خوی مرا نیز زیبا قرار بده»^(۴). طبیعی است که اگر چنین توجهی به جمال معنوی و زیبایی باطن نباشد؛ چه بسا که زیبایی مادی، انسان را به فتنه و گناه بکشد و آفت دین و عقل گردد آنچنان که پیامبر اعظم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرموده اند: «أَفَةُ الْجَمَالِ الْخِيَاءُ» آفت زیبایی، خود پسندی و غرور است^(۵).

این نیز ناگفته نماند که در تعارض جمال درون و برون، زیبایی باطن و جمال معنوی مقدم‌تر است و «زیبا سیرت بد صورت» بر «خوش سیمای بد طینت»

شرف دارد. و ایده‌آل آن است که جمال ظاهر و باطن را کسی یکجا داشته باشد آن سان که یوسف صدیق داشت و آن گونه رسول اکرم صلی الله علیه و آله دارا بودند و می فرمودند: «برادرم یوسف زیبا بود ولی من ملیح تر و با نمک تر هستم^(۱)».

❁ قرآن کریم و نموده‌های زیبایی و زیبا نگری

وقتی آیات وحیانی و هدایت آفرین قرآن کریم را مطالعه می کنیم با تعبیری همچون کوه، دریا، موج، طوفان، صحرا، ستاره ها، شهاب ها، آسمان، ماه، خورشید، نور و ظلمت، شب و روز، طلوع و غروب، ابر و باد و باران، جوشش چشمه و جریان آب و نهر و رودخانه و سیل، روئیدن گیاه، و طراوات باغ و چهره های زیبا روبرو می شویم^(۲). که همه به صورتی زنده، متحرک، زیبا و جاندار مطرح شده اند.

کافی است که مدبرانه به آیاتی که مظاهر فوق را مطرح کرده است نگاه کنیم. تابلویی زیبا و چشم اندازی جالب را در تابلوی آیات و تصویر سازی بدیع جملات قرآن خواهیم یافت اما قرآن کریم در کنار همه این زیباییها و لطافت به ما درس می دهد تا انسان را به رفتار و خلقی که همواره متوجه خوبی ها و زیباییها باشد، برساند.

قرآن کریم برای پایداری این رفتار و ملاک استمرار آن؛ گوهر ایمان را مطرح می نماید که در رأس عوامل موثر در پیدایش رفتار خوش بینی و زیبا نگری می باشد.

﴿وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبِيبٌ إِلَيْكُمْ الْإِيمَانَ وَزَيْنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾^(۳)

« خداوند ایمان را محبوب شما گردانید و آن را در دلهایتان مزین ساخت. »

با نور ایمان انسان به سمت زیبایی های اصیل و زیبا آفرین حقیقی حرکت می کند و نگرشی زیبا ملکه وجود او می شود. این طرز نگرش به انسان طراوات و نشاط روحی و فعالیت مضاعف و آرامش در میان جمع بودن می دهد و از خطر سقوط در دام بدبینی، عیب جوئی، نقص بینی و زشت نگری که موجبات

گوشه گیری و بی اثر شدن است نگه می دارد و فرد همیشه در سطحی برتر از زشتی ها و بدی ها و در حیات و فضای زیبایی ها به سر می برد.

با رفتار زیبانگری و حسن بینی انسان در معاشرت با افراد جامعه و تبیین و تبلیغ ارزش ها به موفقیت و پیروزی می رسد و این درس مهمی است که قرآن به ما می دهد که تا با قلبی زیبا شناس و چشمی زیبانگر و دستی برای نگرش و ثبت زیباییها در دفتر زندگی ، افقی روشن از حیات طیبه قرآنی را برای خود ترسیم نماییم.

قرآن کریم معیارهای شناخت زیبایی های اصیل را مشخص نموده و فرموده آنچه منطبق با عدل و قسط و مطابق با فطرت باشد و موجبات معراج روحانی انسان را فراهم آورد زیبا است.

❦ شیطان و زیبا نمائی

شیطان که مظهر ظلمت، سیاهی ، زشتی و بدی است تنها راه چاره خود را برای انحراف انسان ها بهره گیری از عنصر زیبا نمایی می داند تا از این طریق با فعالیت های انبیاء و اولیاء که تفکر و نگرش انسان ها را به زیبایی های اصیل و واقعی سوق می دهند مقابله نماید. هنر شیطانی جز نتیجه تحریف در حقیقت زیبایی نیست.

قرآن کریم عملیات زیبا نمائی شیطان را اینگونه مطرح می نماید :

﴿ زَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ «شیطان اعمال زشت را زیبا جلوه می دهد»^(۹)

﴿ لَأَزِينَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴾ « شیطان نازیبا را با اغوا گری زیبا جلوه می دهد. »^(۱۰)

﴿ أَفَمَنْ زَيْنَ لَهُ سُوءَ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا ﴾ « شیطان به گونه ای، زشت را زینت می دهد که آن را نیکو می بینند. »^(۱۱)

﴿ فَيُحِلُّوْا مَا حَرَّمَ اللهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ ﴾ « و حرام خدا را حلال گردانند پس اعمال زشت آنها در نظرشان زیبا آمد. »^(۱۲)

۱۷۴۲

﴿ زَيْنَ الَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا... ﴾ «حیات عاریتی دنیا در نظر کافران زیبا جلوه نمود.» (۱۳)

﴿ زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبَّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ... ﴾ «توجه به شهوت به زنان و فرزندان برای مردمان زینت داده شده...» (۱۴)

در تفسیر المیزان آمده است: «زینت: هر چیزی زیبا و دوست داشتنی است که ضمیمه چیز دیگری شده و به آن زیبایی می بخشد و مرغوب و محبوب قرار می گیرد.»

طالب زینت به طمع رسیدن به آن حرکت می کند و آراستگی دنیا در نظر انسان او را به هواهای نفسانی و شهوات شیطانی می خواند (نفس) جلوه گاه زیبایی شیطانی است. شیطان نیز جز این نمی کند که چشم نفس را می گشاید. نفس تحریک می گردد و از تماس با دنیا و مظاهر آن احساس لذت و خوشی می کند در این رهگذر است که زشتی جای خود را با زیبایی عوض می کند در عین حال لذت نفس، چشم دل را کور می کند و چون همه چیز از چشم نفس دیده می شود زیبا می نمایاند. حتی زشتی با همه طبیعت اش زیبا دیده می شود.

هنر شیطانی نخست چشم فطرت و دل را می بندد تا جمال و زیبایی حقیقی را نبیند و زیبا نگری^(۱۵) نکند بلکه زشتی را در لباس زیبایی تماشا نماید. شیطان عینکی را به چشم انسان می زند که او به جای خوب بینی و حسن بینی، به عیب بینی، بدبینی، کژ بینی و نقص بینی گرفتار می آید و با زیبا نمائی شیطان، انسان به هبوط و سقوط نفسانی کشیده می شود.

❁ رسول الله ﷺ و زیبا نگری واقعی:

قرآن کریم رسول خدا ﷺ را الگوئی نیکو و زیبا معرفی می کند که طالبان زیبایی را به بهره گیری از این اسوه زیبایی فرا می خواند: ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (۱۶)

کتاب قرآن صدای «رسول» و «رسول» تصویر کتاب است. رسول خدا تجسم و

تبلور مشهود آیات الهی است^(۱۷). و رسالت رسول الله ﷺ به عنوان مصداق اتم و اکمل زیبایی الهی توسعه زیبا نگری و خوب بینی در آحاد جامعه و پرهیز دادن مردم از عیب جوئی و بدبینی در سایه‌ی ایمان واقعی به خداوند تبارک و تعالی است.

رسول الله ﷺ تجسم و تبلور آیات زیبا و زیبا آفرین قرآنی است، تا مردم زیبایی قرآن را بالعیان بینند و باور کنند و اینجا در وجود رسول الله ﷺ قاعده و دستور جان می‌گیرد، قول به عمل و صدا به تصویر بدل می‌گردد و رسول الله ﷺ الگو، اسوه، سمبل و نمونه فعل و رفتار های زیبا نگرانه می‌شود. هر حرکت رسول الله ﷺ از آنجا که نمایش دهنده یک مفهوم ذهنی و قالب عینی و یک ایده معقول در یک پدیده محسوس می‌باشد، خود مصداق آفرینش یک زیبایی است.

اکنون در نمونه ای از زیبا نگری و زیبا آفرینی عملکرد پیامبر اعظم ﷺ تدبیر نمایید. تا چگونگی رفتار زیبا نگرانه و پرهیز از عیب جوئی آن حضرت مشخص گردد و البته سیره انسان‌ساز آن بزرگوار سراسر حکایت‌گر و روایت‌گر رفتارها و عملکرد های زیبانگرانه آن حضرت می‌باشد که زیبا شناسان را به سمت خود جذب نموده است.

نمونه ای از زیبا نگری رسول الله ﷺ:

مردی نزد رسول الله ﷺ آمد، چهره گرفته و بر افروخته او نشان می‌داد که از موضوعی به شدت ناراحت است و تصمیم گرفته است که آن را با پیامبر در میان بگذارد. خودش را آماده گفتن می‌کرد که ناگهان دید، زنی پرخاش کنان نزد پیامبر اعظم ﷺ آمد و با زدن حرفهایی تند و نیش‌دار پیامبر خدا را آزار داد. مرد با دیدن این صحنه متأثر شد. و رو به پیامبر ﷺ کرد و گفت: یا رسول الله آیا بهتر نیست که این زن را رها کنید (طلاق دهید) تا اینگونه شما را آزار نکند؟ رسول خدا ﷺ لبخندی زد و فرمود: چون او خانه مرا می‌روید؛ لباسهایم را می‌شوید؛ غذایم را می‌پزد؛ از مهمانانم پذیرایی می‌کند؛ فرزندانم را سرپرستی و

۱۷۴

در وقت بیماری پرستاریم می‌کند، به خاطر همین چند خلق و خوی پسندیده است که به او علاقمندم و او را ننگ می‌دارم.

پس از این گفتار مرد بلند شد تا از محضر رسول الله ﷺ مرخص شود؛ رسول خدا ﷺ فرمود: ظاهراً تو برای کاری آمده بودی، گفت: بلی. همینطور است یا رسول الله ﷺ، ولی من جوابم را گرفتم، اگر قرار باشد شما برای چند رفتار پسندیده این خانم را دوست داشته باشید و او را حفظ کنید، همسر من چند برابر او رفتار پسندیده دارد و سزاوار نیست من برای برخوردی کوچک همسرم را طلاق گویم.

پیامبر اعظم ﷺ با نگرش به خوبی‌ها و رفتار نیک آن زن و چشم پوشی از کژیها و عیب‌های او این درس را به مسلمانان دادند که همواره به خوبی‌ها و زیباییها نظر داشته باشند و از پی جوئی عیب‌ها و کژیها و نقص‌ها صرف‌نظر نمایند تا زندگی شیرین و دل‌پذیر شود. البته دامنه این زیبایی‌ها و زیبانگاری بسیار وسیع و گسترده است و شامل همه مسائل و حوادث از جمله ناملازمات اجتماعی و سیاسی هم می‌گردد.

امام سجاده علیه السلام نقل می‌کند که: « عمه‌ام زینب علیها السلام با آن همه مصایبی که بر او وارد شد، اما نماز شبش را در طول زمان و مسیر اسارت ترک نکرد. گاه می‌دیدم که نافله شب را نشسته می‌خواند. یک بار از او پرسیدم: عمه جان! چرا نمازت را نشسته می‌خوانی؟ فرمود: از گرسنگی است؛ زیرا غذا را به کودکان دادم تا گرسنه نباشند. روزها و شب‌ها به همین گونه سپری شد تا آنگاه که در برابر « ابن زیاد » قرارگرفت. ابن زیاد با غرور تمام و با این هدف که مظهر استقامت و ایمان را بشکند، گفت: دیدی خدا چگونه با شما رفتار کرد و چه سر نوشتی را برایتان رقم زد؟ حضرت زینب علیها السلام جوابی داد که دنیا را در چشمان ابن زیاد تیره و تار ساخت؛ فرمود: « ما رأیتُ الا جمیلاً؛ جز زیبایی و خیر از خدا ندیدم. »

این تربیت شده دست رسول الله ﷺ نشان داد که انسان مؤمن در برخورد با حوادث هر چند سخت و ناگوار، تسلیم اراده الهی است و با خضوع و خشوع آن

را می‌پذیرد و حتی آن را زیبا می‌بیند و به افسردگی دچار نمی‌گردد. و ناسپاس نمی‌شود و زندگی را در قالبی نو پی می‌ریزد، بی آنکه ضعف و سستی به خویش راه دهد.

❁ بیماری عیب بینی و زشت نگری

افراد بی‌ایمان و ضعیف‌الایمان که شیطان بر آنها تسلط می‌یابد گرفتار بیماری عیب جوئی بد بینی، کژبینی و نقص بینی می‌گردند و زشتی‌ها و پلیدها را با عینک تدلیس شیطانی زیبا تصور نموده و در دامان آنها گرفتار می‌شوند قرآن کریم زشت نگری و عیب بینی را محصول قلب‌های بی‌ایمان و تزکیه نشده می‌داند و از آن به عنوان یک بیماری روحی و روانی یاد می‌کند.

پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله با شفا بخشی آیات و حیانی قرآن به طبابت از بیماران پرداخته و برای درمان آنها دستورالعمل‌های پرهیزی از ویروس‌های بیماری‌زا داده‌اند.

﴿وَلَا تَكْرَهُوا كَلِمَةً بُدِّئَتْ بِهَا قَوْلُكُمْ وَلَا جُورَ فِيهَا﴾ (وای بر عیب جوی طعنه زننده) ^(۱۸)

﴿... لَا يَسْخَرُ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ...﴾ «همدیگر را مسخره و استهزاء نکنید» ^(۱۹)

﴿وَلَا تُطِيعُوا كَلِمَةً حَلَّافٍ﴾ «مَهِّينِ هَمَّازٍ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ» «و پیروی نکنید از هر قسم خورده فرومایه که دائم عیب جو و سخن چین است» ^(۲۰)

﴿... وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ...﴾ «از هم دینان خود عیب جوی نکنید» ^(۲۱)

﴿... وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّقَابِ...﴾ «همدیگر را با لقب‌های زشت نخوانید» ^(۲۲)

﴿... وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا...﴾ «غیبت یکدیگر را روا مدارید» ^(۲۳)

❁ آثار زیبانگری و خوش بینی :

الگوگیری از اسوه تمام عیار قرآن، حضرت رسول اکرم پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و رفتارهای قرآنی آن حضرت آثار و برکات ویژه خود را دارد. در ارتباط با زیبا نگری و خوش بینی آثار ارزشمندی برای انسان هویدا و آشکار می‌گردد که عبارتند از:

۱۹۷۴۴

- ❖ اطمینان یابی به لطف و مرحمت بی‌منتهای الهی .
- ❖ سامان یابی دید و نگرش به صورت وراثتی و محیطی .
- ❖ رهائی از یأس و ناامیدی و اضطراب و کسب آرامش و کامیابی در زندگی .
- ❖ افزایش نشاط روحی و انبساط خاطر .
- ❖ احساس راحتی در جمع و حضور در جمع و آسان شدن زندگی فعالانه .
- ❖ کسب موفقیت در ارتباطات و معاشرت و تعاملات سازنده با جامعه و افراد .
- ❖ افزایش آبروی فردی و اجتماعی و توجه محبت آمیز مردم به انسان های خوش بین و زیبا نگر .

والسلام

پی نوشتها :

- (۱) وسائل الشیعه با عنوان ج ۳ ص ۳۴۰ و ص ۳۴۱
 - (۲) قلم / ۴
 - (۳) علامه طباطبایی - سنن النبی (ص) ص ۳۱۶
 - (۴) علامه طباطبایی - سنن النبی (ص) ص ۳۱۶
 - (۵) نهج الفصاحه ص ۱
 - (۶) هنر مکتبی (محدثی - جواد) ص ۳۱
 - (۷) به آیات ۲۶، ۲۲ و ۲۱ سوره اعراف، آیه ۶
 - سوره قاف، آیه ۶ سوره صافات و آیات ۷۸ و ۱۴
 - سوره نحل مراجعه شود.
 - (۸) حجرات / ۷
 - (۹) انعام / آیه ۴۳
 - (۱۰) حجر / آیه ۳۹
 - (۱۱) فاطر / آیه ۸
 - (۱۲) توبه / آیه ۳۷
 - (۱۳) بقره / آیه ۲۱۲
 - (۱۴) آل عمران / ۱۴
 - (۱۵) میانی هنر موعود اثر احمد رضا معتمدی
- ص ۳۲

۱۷۴۷

